

TÖRNEBLAD, BENGT JOHAN

**Goda tonen, synnerligen den stockholmska;
eller Fina verdens anständighet i sin stolta
glans. En moralisk lärobok för gamla barn, i
tretton kapitel; hvarken af Griniani eller Piff
Paff von Fuselbrenn**

Stockholm
1814

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu>

GODA TONEN,

SYNNERLIGEN

DEN STOCKHOLMSKA;

ELLER

Fina Verldens Anståndighet
i sin stolta glans.

En moralisk Lärobok för gamla barn,
i tretton Kapitel;

hvarken af

GRINIANI eller PIFF PAFF

VON FUSELBRENNER.

B. J. Tornblad

STOCKHOLM, 1814.

Tryckt hos A. GADELINUS.

Ex. B. vill. So
Prosa
0.

GODA TONER

STENBERGEN

DEM STOCKHOLMSKA

RETTEN

Ena Verdens Anst ndighet
i sin stola glans

En moralisk L sning för gamla barn
i denna K ppl s:

h rskan af

GENMANT OCH FÅTT PÄR

VON LUSCHNERENNER

STOCKHOLM, 1814

Tryckt hos A. G. BERNHARDT

A Madame DE LA POLITESSE.

Min Fru!

Det har, från första stunden af vår bekantskap, legat mig innerligen om hjer-
tat, att få göra Er en kompliment of-
fentligen. Jag har väl ofta upphöjt Edra
behag privatim, då jag passerat Stockholms
gator, då jag gäspat i Edra fina Socie-
teter, på begge ställen vid betraktandet af
Edra charmanta Elever. Ja! milles
fois har jag kunnat förarga mig till döds
öfver Eder. När jag detta appronde-
rar, så förundrar det mig, att jag ej
längesedan gjort något för Eder odödlighet;
ty om någon förtjenar trycksvärtan i all
sin noirceur, så är det visserligen Ni.

Värdes då emottaga min stränga re-
spekt, i det jag tillegnar Eder denna bok!

Ju

Ju mer enragée Ni blir efter läsningen
deraf, ju mera skall jag anse mig smick-
rad. Och emedan det är lif och lust för
mig, att hjertinnerligen och högt skratta,
så skall jag, värdaste Fru, skratta af al-
la krafter, då jag får se huru furieuse
Ni blir, och huru Ni dock är alltför
polie att visa sådant.

Med svåraste högaktning j'ai l'hon-
neur d'être,

Madame!

Eders söfvande Tråkighets

obenägne

ANTI-TIRILIRIGALLIFANICUS.

1. K A P.

1. K A P.

Inledning.

För att taga saken på en riktigt förståndig sida, vill jag begynna så här:

Anständigheten är detsamma i umgänget, som *Saltet* är i maten. Saltas för litet, så smakar han platt; för mycket, så smakar han vidrigt. Alle äro vi ätare, och måste således alle förstå denna bild, hvilken dock icke är fullkomligt sann: ty öfverdrift i anständighet smakar på en gång både platt och vidrigt.

Till tröst för alla uppfostrare och uppfostrarinnor, hvilkas fina smak annars kunde krevera på första sidan af denna bok, har jag nyttjat nyssnämnda bild, som skulle bevisa, att jag ej fördömmar anständigheten sådan den borde vara, nemligen lagom stark, lagom saltad: att jag icke vill göra oss till vildar, de der likväl hafva sin lilla

lilla anständighet, sitt lilla torftiga behag i umgänge, hvarvid de befinna sig väl. Men jag föraktar, och nästan afskyr allt detta halt- och meningslösa gyckel i vårt umgänge, som nu så allmänt fått namn af anständighet, det är, dessa ljugande helsningar, skrapningar, bugningar, kastningar, dessa konstiga aperyckningar, detta hjertinnerligt söta kattsmil, denna så kallade goda ton, som infört så otaliga tonlösa manér, bruk och upp- och nedvändheter ibland oss. Hvilket allt har gjort och skall evigt göra oss ackurat så mycket sämre än vildarne, som det ackurat afviker från *naturen*, det deras torftiga rättframhet, eller om man behagar, vildhet, icke gör.

Nu, efter denna bekännelse, må man fritt säga, att detta ämne är för lågt. Så anständig är jag, att jag tål detta inkast. Men jag får dock hafva min tro för mig. Och den är, att allt hvad som för oss närmare *naturen*, är högt och ädelt, värdigt en allvarlig uppmärksamhet af ett allvarligt folk, hvars nationliga hufvuddrag icke är det
stela,

stela, småsöta, lavendeldoftande; hvilket raska och manliga folk det icke passar, att bära sig åt som krukor eller bytingar i ord och åtläfvor.

Det är så mycket mera högt och eftertänkeligt, detta ämne, som anständigheten har med sederna närmaste gemenskap. Ordet *Seder* tar jag här i dess ursprungliga bemärkelse: och då säger jag, att ju dåligare och skamligare seder ett folk har, ju rarare, glattare, charmantare anständighet har det. Hvilket är klart af samma skäl som: Ju finare bof, ju större skrymtare. Det ena skall förgylla det andra. Det ligger därför en ganska sann anmärkning, som dock vår gode Kellgren sade sig icke gilla, i dessa ord: *Anständigheten kom, och sederne försvunno.* Om Kellgren, när han skref företalet till Fredmans Epistlar, hade förstätt sitt kall och sin tid så väl, som han förstod dem vid slutet af sin lefnad, skulle han sett, att sedeförderfvet redan då var jemnhögt med anständigheten; han skulle sett förut, hvad i denna stund inträffar: att dessa alltid följas åt. — Skymfar

far jag? Hvi klagar man då så allmänt öfver ett tilltagande sedeförderf på denna tid, då anständigheten, belefvenheten, finheten, delikatessen i umgänge stå på en så glänsande höjd?

2. K A P.

Frihet och Liflighet.

Det är förunderligt, att då några *konstitutioner* äro fria i mindre, några i större grad, såsom nu den Svenska; att då sjelfva dessa statsförfattningar unna och nästan påbjuda Frihet och Liflighet hos Nationerna; människorna göra sig despotiskt stränga och marterande *umgängskonstitutioner*, enligt hvilka Friheten, Lifligheten, Lusten och Nojet nästan blifva brottsliga ansedda. Detta är ren motsägelse. Densamme mannen, som på en riksdag talar och skrifver högt för Friheten, kommer hem i sitt hus, bland de sina, bland

vän-

vänner och anförvanter: och der — ålägger han sig det största tvång; han tar ej ett steg, som ej är beräknadt, stelt, affekteradt; han har arbetat för sin Nations frihet, och hans dotter får ej visa en åtbörd, som är naturligen glad och liflig, förr än han eller en gammal Tant ropar: "Mitt barn! Det är ej *skickligt* att skratta, att hoppa, att skämta så!" På gatan måste den lifliga flickan, den ystra gossen gå, styf och spänd, i afmätt takt, "ty så bjuder anständigheten!" — Liksom det vore oskickligt, att le och fröjda sig, att hoppa och skämta, att framdansa sin slanka naturliga gång, utan att det ena steget är jemt så långt som det andra. Hvad är denna drift till lust och fröjd i oss, att den skall fjettras och barbariskt borttvingas? Hvad är löjet, att dess herrliga utbrott skall qväfvas? — Gå efter takt och skratta efter uträkning, det är lika klokt, som om någon ville föresätta sig att i all sin lifstid gå på två kryckor, efter han fått två friska ben, eller att sätta en bindel för ögonen och evigt stumla i

mörkret, just emedan solen går hvarje morgon upp, för att lysa honom.

Frihet och Liflighet är den höga Naturens bud, Naturens höga efterdöme, hvilket vi se, om vi kasta ögonen från en höjd utåt fältet. Frihet och Liflighet ligga i vår blod, äro oss medfödda, hvilket vi dagligen se på barnen. Deras första rörelser stå till lif och lust. De äro aldrig stilla, ifrån den stund de kunna fritt och lifligt röra sig. Anden är i beständig flygt, och hela världen leker för dem. Men knappt får barnungen ett redigt begrepp, förr än hans liflighet hämmas, och det första man söker bibringa detta begrepp, är att han skall glädja sig skickligt och med måtta, "ty det passar ej att flyga och flänga," heter det. Således det första han får veta, är förlusten af sin naturliga frihet. Härtill kommer den dumma fruktan hos de flesta föräldrar, att barnet vid minsta lekande fröjd, vid minsta raska språng, skall straxt bryta hals och ben. Vid fem eller sex års ålder är redan pojken stel och flickan zirlig. De kunna
blott

blott bocka och niga och kyssa på hand, till en fånig gamman för tanter och kusiner, hvilka ej kunna nog berömma de charmanta hjertungarna, som redan äro så för sig komna i dessa anständiga galenskaper.

Huru vill man vänta, att barnet skall vid en mognare ålder angripa något med eld och lust, då redan dess första framstickande kraft blifvit hejdad, dess naturliga känsla för frihet blifvit nerqväfd, slutet i band och bojor? Huru vill man vänta, att sanning och uppriktighet, hvilka under allt detta högt predikas, skola slå rot och bära frugt hos ynglingen och flickan, sedan de från den stund de kunde stå lull, varit tvungne att bocka respekt och niga vördnad för creti och pleti? Detta tvång skall således förslappa, skall lägga grund till falskhet och göra en vana af den meningslösa kruserligheten. Allt skall blifva dödt, mekaniskt, nerflöst, gycklande och bakslugt — — — Såsom vi ock alla dagar se att det är.

3. K A P.

Pensioner.

Här får jag väl hela *den fina Verlden* emot mig, instämmande i en väldig chorus, hvar till Föreständerskor, Dansmästare och Guvernanter hålla bassstämman. Välan! Jag känner detta folk. De hafva mycket af munden och intet af grunden. De äro så litet farlige, som man möjligtvis kan vara med litet förstånd.

Jag tar min läsare under armen, och träder med honom in i en af dessa *den fina Verldens Fabriker*. Man studse ej vid detta namn på Pensioner. Vi få ju nästan dagligen genom tidningarna veta, att här "bildas unga Demoiseller, deras hjertan dansas, stundom, som det heter, till goda makar; de få här lära fransyska, aritmetik, moral, goda seder, geografi, historia, och — jag hade nära glömt — äfven christendom. Ja christendom få de äfven lära." Derjemte "få de undervisning af de skickligaste mästare

stare i dans och musik," Nu utgå ju från dessa Pensioner de flesta fina Verldens medborgarinnor: och således kallar jag dem ganska riktigt den fina verldens Fabriker. Läsaren och jag låta anmäla oss; vi äro till exempel ett par resande af bättre folk; efter några invändningar ger *Ma Bonne* oss inträde, ty Gud bevars, att vi skulle så lätt slippa in till 20 å 30 hel- och halfväxta unga Damer!

Dörren öppnas, vi stiga in, *Ma Bonne* presenterar oss. Tyst och på en gång, som vore det blott en enda Dame, uppstå alla Eleverna, göra en zirlig nig-bockning, stå ett ögonblick stilla, sätta sig åter på en gång, och i hela kretsen blir tyst som en graf. Vi begge tala, eller som det heter, conversera, med *Ma Bonne*. Hon presenterar oss Fröken N. N., Demoiselle N. N.; dessa stiga åter upp och göra en bock-nigning, hvarest de sätta sig till sina stickbågar. Vår conversation blir trög, ty *Ma Bonne* är just icke af de qvickaste *Bonnor*; vi tala till Fröken och Demoiselle, hvilka svara hvarje

å son

& son *tour* med mycken ceremonie, och
 se sedan på *Ma Bonne*, för att af hen-
 nes blick utröna om de svarat rätt.
 Vi slå an tonen lifligare, för att se,
 om det dock icke finnes eld och mun-
 terhet i den vackra samlingen; *Ma
 Bonne* yinkar oss allvarsamt, och de
 stackars flickorna slå ner ögonen. *Ma
 Bonne* säger en moralisk sentens på
 fransyska; hon talar icke illa; det är
 icke den *Ma Bonne*, som bevistade en
 repetition af Gustaf Wasa, och sade
 sig hafva varit på Gustaf Wasas *repu-
 tation*. Dock hvad den moraliska sen-
 tensen beträffar, så är den en riktig
Kniggianismus, som vi häftigt bestrida
 och hvartill *Ma Bonne* har sina skäl
 att svara ingenting. Det blir således
 ingen disput; sådant skulle ej passa sig.
 Vi börja finna tiden lång, då dörren
 öppnas, och en Dansmästare dansar in,
 temligen omästerligt. Af *Ma Bonnes*
 mine sluta vi, att vi nu måste taga
 afträde; det sker, under en lika zir-
 lig nig-bockning, som den första.

Det var ett hjertans ledsamt be-
 sök, säger ni! Ja väl. Man borde ej
 vara

vara glad, att få komma ur en krets af fem och tjugu unga flickor. En sådan krets borde hafva för ett friskt ungdomligt sinne den starkaste dragningskraft; tiden borde der flyga bort i skämt och löje, lif och lust, glädje och gamman. På de sprittande kinderna, den fria lifliga gången, i de öppna lifliga ögonen borde man drömma sig högt, högt upp i tredje himmeln, eller åtminstone drömma andra dit. Och, *ma chère Bonne!* detta kunde ske i all tukt och ära! det kunde — så *abominabelt* det må synas *Er* — vara förenligt med all verkelig *anständighet*, all laggill *sedlighet*, ja med bildning, förädling, odling, eller hvad allt de herrligheterna kallas, att i eder Pension intagas och betagas af den friska Naturens blommor, att återönska sig en flygande timme i denna lifgivande blomsterparterr — i stället att man nu skyndar derifrån, emedan zirligheten, den *tvungna* anständigheten der äro *allt*, och den tjusande naturen — *intet*.

Dock, detta torde vara för högt
för

för *Ma Bonnes* begrepp. Men det är ock minst sagdt för hennes räkning.

Jag kan och vill ingalunda neka, att ju med dessa Pensionsanstalter kan vara en mening, lika *gudomligt* from, god och oskyldig, som den är *menskligt* dum. Ja, det faller sig rätt led-samt för mig, att beröfva fina Verldens Damer den ljufva vissheten, att dessa Pensioner hafva godt inflytande på deras så kallade bildning. Men jag kan ej hjälpa det. Att meningen är *dum*, och att inflytandet är *ondt*, det skulle jag knappt behöfva bevisa, ty det ligger klart för alla att se. Men hela denna bok går ändå ut på att visa det.

Onaturliga äro dessa Pensionsin-rättningar af blott ett enda skäl: det, att de äro Pensioner. Ty att stänga fem och tjugu, vore det ock blott fem, flickor inom fyra väggar, det är alldeles detsamma, som att stänga fåglar i en bur. Tvånget förstör deras glada fria mod, och det är just detta som de behöfva, när de komma ut i verlden.

Sedan går allt ut på Anständighet
och

och Fransyska, ty i dessa tvenne ord kan man sammanfatta hela Pensions-systemet. Men fransysk bildning i Sverige, det är lika så naturförstörande, som fransysk vinter i vårt klimat. En fattig skörd följer derpå. Och äkta Svensk bildning är något helt annat, än denna Pensions-bildning, som danar hvarken Svenskor eller Fransyskor, utan stolliga mellanting af människor och dockor, som ingen rätt förstår sig på.

Allt går ut på Anständighet och Fransyska. Så har jag nyss sagt, och jag står fast dervid. Bevisen ligga för allas ögon: men på det jag må slå det onda med dess egna vapen, vill jag hänvisa läsaren till något så klenkt och ynkeligt, som de annonser om Pensionsinrättningar jag äfven förut nämnt. I dem loivas alltid de unga damerna att få lära *Fransyska språket*, fullkomligt, i grund, efter grammatikaliska regler, o. s. v. Men sällan eller aldrig nämnes *Religionen*, och i några annonser står att läsa: "de nödvändigaste begrepp i *Religionen*." Således Fransyskan grundligt,
men

men Religionen *ytligt!* Sådant läsa fäder och mödrar, prester och proselyter, och tänka ingenting dervid. Skall man ej naturligen falla på detta inkast: Äro icke alla, alla begrepp i Religionen nödvändiga? Ojemförligt nödvändigare, än allt hvad fransyskt heter? Det vore uppbyggligt, att se en Pensionsförestånderska uppställa scallan på begrepp i Religionen, hvilka de högre och hvilka de lägre begreppen äro; hvilka de *mer* och *mindre* nödvändiga, eller *icke* nödvändiga!

Den *anständigaste* och *bäst bildade* flicka är den, som en god och braf yngling, sedan han känner henne, önskar till hustru. Nu kan det lätt hända, att en sådan flicka aldrig varit i pension; lika så lätt som det händer, att en god och braf yngling får söka länge nog i Pensionerna, innan han der kan finna ett hustru-ämne! Och aldralättast händer det, att den flicka, som hemma blifvit uppfostrad af en förnuftig mor, eller som i brist deraf, hjälpt sig fram med sitt egna naturliga anlag,

lag, är tiotusende resor mera värd, än en hel svärm af Pensionsdockor.

Goda Seder, ropar man. Likasom goda Seder ej vore anständighet, och anständighet vore annat än Dygd! Och likasom Dygden icke vore annat, än en fransysk exercitiibok, än galna komplimenter, än förryckta, stela, hälla, falska höflighetsbetygelser!

Men anständigt - skickligt, värdigt och ädelt uppförande i umgänge — hvarom jag ock skall skrifva ett kapitel — det är: Naturens sanna be-
 lefvenhet, utan fals och flärd, men ock utan ledsnad och förargelse; detta är hvad man borde lära, och hvad man högst i borgerliga lefvernet behöfver, så vidt. Om mödrarna ville detta för sina döttrar; så skulle jag vara den förste att gifva förslag till sådana Pensionsinrättningar. Men en gång, när mödrarna det vilja och förstå; då behöfvas inga Pensioner.

4. K A P.

Komplimenter, Bugningar,
m. m. s.

Man kan säga: Tiden är så tolerant, att Himlen vete huru pass dum man skall vara, för att vara excellens i dumhet. Och man kan säga: Tiden är så tolerant, att Himlen vete huru pass falsk man skall vara, för att kallas skrymtare.

Sista anmärkningen gäller fullt emot våra Komplimenter, Helsningar, Bugningar, eller som jag i förra kapitlet kallat dem, Nig-bockningar och Bocknigningar, m. m. dit hörande.

I detta fall få vi gå i skola hos bonden, ja hos sjelfva erkebonden, att jag så må tala. Och när vi väl instuderat hans manér i denna del af anständigheten, så kunne vi säga oss vara verkligen långt komne i hvad man kallar sundt förstånd.

Bonden säger: Guds fred! God dag! God morgon! o. s. v., hvilka helsningar äro vida vägnar *vackrare* än våra. Tack för sist! säger han, nickar vänligt

ligt med hufvudet och slår hand i hand. Dermed är det slut, och heter sedan: Sitt fram! Hur står det till hemma? När bondfolket mötes åt, tillgår allt lika enkelt. Gummor och flickor trycka hvarandras händer hjertligen; stundom omfamna de väl ock hvarandra kraftigt nog, ty de taga ej illa vid sig, om ett halskläde rubbas, eller en knappnål springer. Jag har ofta med förnöjelse betraktat detta hjertliga, enkla bemötande, hvori ligger sanning, natur och liflighet.

Vi, upplyste, bildade, förnämre folk, vi ståndspersoner, kavaljerer, fruar, fröknar, mamseller, säga: Ödmjuka tjenare! Ödmjukaste tjenare eller tjenarinna! o. s. v. Först en bugning, så tre steg, så åter en bugning, och derpå hand- eller mun-kyssning, äfven öron-kyssning. Vid hvilken mun-kyssning det sannerligen är värdt några skillingar i fattigbössan, att se tvenne damer med stora hattar — huru de vrida och vända och kröka och bete sig jemmerligen löjligt, för att komma åt hvarandras mun. Jag såg en gång

gång tvenne, som fulla tvenne minuter arbetade med den saken, och voro ej ändå i stånd att bringa det derhän. Först sköt den ena sin hatt inunder, så den andra, så åter den första, så den andra på nytt, och så gick det immerfort. På afstånd skulle man, långt ifrån att tro detta vara idel vänskap, taga dem för två personer, som höllo på att stängas.

När jag ser ett stort sällskap möta ett stort sällskap, och börja på med dessa och slika anfaktelser, så blir jag underligt till mods. Och visste jag ej, att allt detta tokeri hör till goda tonen, så skulle jag kunna tro både ett och annat.

”Ty det är icke *litet* besatt, utan besatt i *banko*, att se huru människor i riktig vända, i riktigt qual skepa sig, för att synas från vett och förstånd.

”Hvad! ropa de nu: I dessa Edra
 ”skepningar ligger just det äkta vettet,
 ”det i umgänge och sammanlefnad be-
 ”hagliga, fina, förljufvande, hvarförutan
 ”lifvet vore ett barbari och människorna
 ”vildar, Hottentotter, Irokeser, Hed-
 ningar.

"ningar. Det felas ännu mycket, me-
 "na de, innan denna fina ton blir all-
 "män, ty det sämre folket är ännu
 "rätt och ohyfsadt."

Men så ropar dock ej mängden.
 Ty ehuru den nyttjar, så försvarar
 den dock icke dessa skepningar, ej
 heller dessa termer: "Ödmjuka tjenare!
 Jag är charmerad af er välgång; Jag
 innesluter mig i er gunstiga åtanka; Jag
 är er tusen gånger obligerad; Jag
 ber om min vördnad för er Fru; Jag
 framhårdar så länge jag lefver," &c.
 Mängden nyttjar dem blott i enfaldig
 tanka, att det skall så vara. Utan så
 ropa nu endast dessa förmenskligade
 kattor, dessa osvenska apor, hvilkas
 ansigtasmuskler och alla rörelser och
 gerningar äro i riktig beräkning ställ-
 da efter konjunkturen; hvilka kunna
 vara infamt höfliga emot deras värsta
 fiender, och äro i stånd, om det gäl-
 ler, att rent af *komplimentera* folk på
 dörren.

Det är icke dem jag vill fråga,
 utan mängden:

Finnes väl i allt detta edert fäni-
 ga

ga gyckel någon *mening*? — Och det är det värsta, att så mycket, så mycket är utan förstånd, princip och mening här i verlden, att sjelfva vårt dagliga umgänge är så beskaffadt. Men hvad deri finnes, det är uppenbar falskhet, likasom i allt gyckel på jorden. Låt ock vara, att denna falskhet icke vore elak: men då falskhet icke kan vara god; hvad är hon väl? Till ex., denna så allmänna helsning: *Ödmjuka tjenare!* Är någonting mera ertslöjligt, men också mera falskt? I intet land nyttjas denna term, mer än i Sverige, och i intet land, och på ingen jordfläck förefaller mig allt slags platta komplimenter plattare, än här. Hvarföre? Ty eld, kraft, rättframhet, storsinnighet och allt menskligt vackert och dugligt var från urminnes tider vårt element: men ljumhet, nerf-löshet, smil, småaktighet och allt apemessigt konstigt och gycklande var från urminnes tider oförenligt med oss.

Hvad är *Anständighet*? Hafve vi någonsin det betänkt, så enkelt det ock är? Jag vill säga det: *Anständighet* är det

det som *anstår*, det som *höfves* en människa. Nu detta, som *anstår* och *höfves*, det är det sanna, naturliga, värdiga. Och allt annat är apors lek och fånars fjesk, eller, hvad värre är, elakas skrymtan.

Ja detta gudomliga fånfjesk har allt, allt emot sig. Eller säg mig: Var den finaste, artigaste man, den som kunde i ett andedrag säga er tusen charmanta saker, den som var färdig att af pur artighet kyssa er — der ni vet, den som alltid var en *Påfve* i belefvenhet och god ton, den som förföljde er och alla dödliga, lik skuggan, för att öfvertyga om sin vänskap, sin tillgifvenhet, sin vörndnad; var denne man någonsin *pålitlig*? Var han någonsin att räkna på? Var han icke deremot *endast och allenast* en karrikatur, en äkta oäkting i karakter och hjerta? Kan ni bevisa mig motsatsen, då vill jag i ord och gerning vara er ödmjuka tjenare på lifstid.

5. K A P.

Sällskaper.

Hos oss man samlar sig att dela
 Sin småhet eller tyngd besvärligt med hvarann,
 Att säga intet först, med allt det ljud man kan,
 Sen åter ingenting — och spela!
 Leopold.

Huru *temligen* träffande är icke denna målning! Ty huru mycken konst ligger icke deri, att måla *temligen* rätt och väl? Det måga de bäst veta, som i all sin tid målat *stora* tomma *taflor*, med all den *färg* de kunnat, och icke dess mindre slutligen nödgats tillstå, att de ofta misslyckats.

Hvad är vårt sällskapslif? Ett tidsfördrif, svarar man, och detta svar är lika sant som beklagligt. Ty hvad är tidsfördrif? Det är, att förspilla, förspela, förjaga, och i sann mening fördrifva något så kosteligt och dyrbart, som tiden, den beständigt bortilande och aldrig återkommande, hvilken vi tvertom borde söka att fasthålla och i dess hastiga lopp hejda, om vi det förmåtte. Vi klaga beständigt,
 att

att vi få aldrig penningar nog. Vi borde klaga deröfver, att vi få aldrig tid nog. Men deröfver klagas blott den vise, och vi andre, vi dårar, förslöse både penningar och tid på ett lika mycket haltlöst, som gudomligt tjusande glitter: *Moder och god ton.*

Men ingen ton är mera tonlös, än tonen i våra Sällskaper. Ty der likasom *helgas "småheten"*, det platta, det oförståndigt qvicka och det qvickt oförståndiga. Der likasom kommer man öfverens, att förnöjas, ja att förtjusas af hvarandras tråkighet och "*tyngd:*" och den som det ej kan, och dertill vågar visa att han ej kan det; han är en vresig, obehagad sälle, en *tamp*, en narr, och sådant mera.

Ja! visserligen är han en narr, om alle de andre äro kloka.

Dock, att tåla denna döfvande tråkighet, småhet och tyngd, att visa sig finna nöje deri, att sjelf i ett fjeskande nit bidra dertill; det kallas *Sällskapsdygd, Sällskapsvett.* Och nu ville jag väl veta, huru många uns förtjenst och vett man behöfver i alla
vig-

viktigare saker, för att icke kallas dyg- dig och vettig, på en tid, då något så pysslingslitet, som detta, kan få namn af dygd och vett.

Och emedan jag hört män, som annars varit dräglige nog, påstå: Att Sällskapsdygd och Sällskapsvett är det första, hvarom man bör beflita sig, och att den, som det ej gör och förstår, är — sina öfriga förtjenster oberäk- nadt — dock ett trähufvud, en ego- ist, en oanständig menniska; så vill jag en gång till och med nedlåta min auktorliga värdighet ända till dessa dygdemätare, hvilken ära aldrig borde dem vederfaras af någon, som kan rent skrifva sitt modersmål, och fråga dem enfaldigt: Efter hvilket mått mä- ta de gudsfruktan, sanning, trohet, kärlek, välgörande, uppoffring, kun- skaper, snille, med mera sådant, hvil- ka, som jag skulle tro, också äro dyg- der och vett?

Men så långt har man kommit i odygd, att ett litet usligt joller, att ett litet futtigt manér kan få namn af dygd och vett!

Säll-

Sällskapers ändamål är att förlusta, muntra, lifva och gläda hvarann. Ju större sällskap, ju mera lif och glädje, fröjd och gamman. Men detta vinnes blott genom fritt och öppet *Samtal*, ej genom tom beundran åt en artig skojares toma pladder, ej genom zirligt medgifvande af kalla anmärkningar öfver väder och vind, socker- och kaffe-priser, ej genom nitisk mönstring af hvarandras kläder och nipper.

Är någon klagan vanligare än denna: I dag får jag rätt tråkigt, ty — jag skall i ett stort sällskap? — Hvarföre? Ty ett evigt joller om ingenting, ett dumt snicksnack, dumma svar på detta snicksnack, och en ängslig uppmärksamhet på sig sjelf, att man må sitta rätt, gå rätt, stå rätt och tala snömos: allt detta trycker och förtynger till och med dem, som hafva den högsta sällskapsdygd i det platt-högsta sällskapsvettet. Man bidrager sjelf till den dödande ledsnaden, och undrar hvadan den kommer. Detta är äkta okunnighet.

En

En tid var, då man mente och äfven vågade säga och trycka, ja då äfven mängden trodde, att *Snillen* måste i den fina, stora, eleganta världen *utbilda sig!* Att *Snillen* följaktligen borde vara de mest *belevade* menniskor! — Något lika så galet har man väl hört, men icke något värre. Det kom deraf, att man först ville degradera alla högre konster till små nätta talanger, att bedömma under matsmältningen, att granskas vid thebordet. Sjelfve *Apollo*, om han kommit in i våra sällskaper, och ej förstått bocka och komplimentera, skulle, *på den tiden*, blifvit kallad en tölp, och våre belevade rimare skulle gjort sig en icke ringa möda, att bilda denna tölpen, *Skaldekonstens*, *Ljusets*, det *Skönas Gud*, till — en artig sällskapskarl, en fin verldsman. *På den tiden* var ju ock hvarje artig sällskapskarl, hvarje fin verldsman, som hade skrifvit en ode öfver någon lefnadsregel, en rimad berättelse och några charader — straxt ett *Spille*, efter det mönster derför, som denne hofskräddare-taktik gifvit?

Ty hvad vi nu för tiden kalla Stora Snillen, menniskor med ovanlig, öfver hvardagligheten höjd ande och kraft, ansåg man på den tiden rätt och slätt för galningar. Knigge — ack förlåt mig! — Friherre Knigge, i sin lunta *Om umgänget med menniskor*, gaf oss i detta ämne de kostligaste lärdomar af skefhet, som derjemte måla hans outösliga och vidtbeundrade menniskokänedom och menniskovett för oss så lifsléfvande, som någonsin okunnighet och fåvett kunna målas. Han säger på ett ställe så här: "Stora snillen" och excentriska menniskor låte man "löpa, så länge de ännu inte alldeles" hafva gjort sig berättigade till att insparras! Jorden är så stor, att en hop "narrar få rum der bredvid hvarandra."

O Friherre Knigge! Största delen af din luntistiska lefnadsvishet passade så litet för *menniskor*, att din numera evigt förgättna bok hade rättare bort heta: *Om umgänget med kattor*.

Tvenne vår sällskapslefnads högsta fordringar äro:

1. Blyg-

1. *Blygsamhet.* Ju mera förskämd det inre väsendet är, ju mera glänsande skall ytan vara. Såsom redan i 1. Kap. är sagdt. Denna blygsamhet är således, att bära sig försigtigt till det yttre, på det ej det inre oblyga må misstänkas: då karakteren på den sanna blygsamheten är, att bära sig naturligt åt, utan att tänka, känna eller ana något annat dervid. Men ofta har ej den förstnämnda en gång detta ändamål, utan alldeles intet, eller ett löjligt. Till exempel; En mor kan icke lägga sitt barn till bröstet i fleras närvaro, ty — heter det — sådant är oanständigt och sårar blygsamheten. Jag åter tillstår, att ett barn vid sin moders bröst är för mig en lika naturlig och anständig, som vördnadsvärd syn, skulle ock ett trolöst halskläde för mig röja den vackra halfö, på hvilken den lilla verldsborgaren får sin näring. Men för att visa huru verkligen falsk en sådan blygsamhet är hos somliga mödrar, och huru litet man deraf kan dömma till deras sanna anständighet, vill jag säga hvad jag hundrade och flera

flera gånger sett, nemligen: Att denna samma mor, som smyger i nästa rum för att gifva sitt barn di, liksom hon skulle göra något ondt, kan, sedan denna förrättning är slutad, komma in till sällskapet och låta i allas närvaro, utan rodnad eller minsta förlägenhet, säga sig långa eleganta, ända till ganska tvetydiga saker af en kavaljer, som ofta nog icke kan vara i det bästa rop. — Huru skall detta förstås? — Jag har sagt det ofvanföre, och vill ännu tillägga: Jag finner detta uppförande högst oblygt, högst oanständigt, ja brottsligt och skamligt. Men den Goda Tonen, som ju är sjelfva anständigheten, sjelfva blygsamheten, lär finna annorlunda?

Hvilket ofvansagda nu bevisar, huru principiös vår sällskapslefnad är, huru litet det ena bruket öfverensstämmer med det andra, när man börjar jemföra dem. Slutsatsen gör sig sjelf. — Vidare.

Det är icke anständigt, det sårar blygsamheten, säger man, att, i sällskap tala om vissa saker, minst då un-

ga personer äro närvarande. Så får man till exempel icke nämna orden: barnsäng, jungfrudom, modersmjölk, m. fl. Den som skulle drista sig dertill, han får från alla sidor höra hviskningar, får se rodnande kinder, och betydande vinkar får han väl ock, derest han icke är en man af mycken rang, eller många penningar, som det icke är anständigt att vinka åt. Jag vet ganska väl, att sådana ämnen som dessa äro ömtåliga, och böra ej drifvas för långt, det är, i lättsinnighet och på tvetydigt sätt. Men då de drifvas allvarsamt och värdigt, hvilket med allt sådant bör ske; så ser jag icke hvad anständigheten förlorar eller huru unga personer kunna äfventyra dervid. Allt härutinnan, som i mycket annat, kommer an på, med hvad anda det fattas; och är således barnauppfostran för öfrigt god, äro vackra exempel städse för barnens ögon och få de strängt dygdiga grundsatser af föräldrar och lärare; då må man tala fritt, och heldre småningom göra flickan bekant med den

den verld hvori hon skall ingå, än släppa henne som ett okunnigt får i brudstolen. Har man börjat ett dylikt samtal, och förmärkes det att unga personer händelsevis fått höra något deraf; då gör man oändligt bättre, att skickligt fortfara till punkt, än att hastigt afbryta.

Men — det var ej min mening att gifva regler, utan blott att fästa uppmärksamheten vid det orätta, som är, för att ägga till något bättre. Och detta bättre, ser jag mer än väl, kan ej på en gång införas. Hela vår bildning skall först förändras, hvarföre de regler jag kunde gifva, vore ännu oanvändbara, och många af de anmärkningar jag i denna bok gör, torde till och med vara för tidiga. Ganska säkert skola de åtminstone illa förstås nu, då sann blygsamhet i klädedrägt, i hjerta och tanke, finnes nästan endast i de aflägsnaste provinser, der flickan följaktligen kan uppbinda sitt strumpeband, modern lägga barnet till sin fulla barm, älskarn trycka en ljudande kyss på sin flickas läppar, och hus-

husfadern skämta fritt och lifligt med sin grannes hustru, i allas åsyn, till allas ro och lust, i all den heliga naturens oskuld, och utan att en belevad narr står på linker håll och läspande hviskar till sina världens dokor: *Mon Dieu!* är detta anständigt?

Jag skulle skriva en bok för *dvärgar*, om jag ville upprepa allt det lilla pusseliga förvända sällskapselände, som i våra fina kretsar kallas blygsamhet. Ty vi, här uppe i stora världen, vi äro så blygsamme vordne genom vårt fortfarande dum-fina umgängessätt, att vi förlåte alla fel, utom dem emot sällskapslagarna. Om jag säger: "Den der mannen med det lilla ansigtet och den granna tupén — vet ni, min Fru, det är ett lysande pundhufvud, men hvad värre är, det är en högst lättsinnig, en vindböjtel i seder, en elak till hjerta och tänkesätt, som förför er, om han kan komma åt, och triumferar deröfver, att er herr man går omkring med vedermålet i pannan; så svarar ni mig helt stucken: "Men — han är en charmant
"säll-

”sällskapskarl; men — han bockar som
 ”en engel och kysser på hand som en
 ”— öfverengel; men — han var i
 ”går så artig, att han kysste utan på
 ”handsken, som jag i en oförlätlig dis-
 ”traktion tagit på mig, och — före-
 ”ställ er! — han tillät mig icke att
 ”taga af den!” Och så vidare.

2. *Fördragsamhet* (Tolerance). — Är
 den dygd i Sällskap, att man tål hvar-
 andras plattheter och dertill smickrar
 dem. Ty — hvad gör det, att man
 kan förgås af det dumma, det ynkli-
 ga, fåniga och själlösa? Hvad säger
 jag? Vi äro längesedan förgångne i
 denna dy.

Det enda, hvarigenom här på jor-
 den allt förstånd stiger, alla vetten-
 skaper fullkomnas, all kraft spännes och
 utvecklas, alla sträfva till det bästa,
 sannaste och högsta, ja det enda, hvar-
 af all liflighet, värma och rörlighet
 uppstår och består, och utan hvilket
 allt skulle blifva ett otrefligt, stillastå-
 ende vatten, värdigt residens för gro-
 dor och insekter, detta lilla enda är
 — *motstånd, motsägelse.* När den rå
 ved-

vedbrasan ej vill brinna, nyttje vi en så kallad pust, hvilket *motstånd* slutligen retar upp elden till *motstånd* å dess sida, som åter gör, att det slutligen till vår fögnad lifligt brinner i spisen. Så ifrån det minsta till det största. Den der mannen, som går der så enfaldig att påse; vill ni veta, om någon kraft är i honom — kanske vet han det icke säkert sjelf; ställ fram ett *motstånd*, som retar honom; och ni skall komma till visshet om hvad ni vill. Den der pladdraren, hvilken dömmar öfverallt, som det vore ingenting, hvilken ni och er hela societet afhör med djup beundran; önskar ni veta, om han är sadelfast: gör ett förståndigt *inkast*, inlåt er i en grundeligt kraftig *motsägelse*, så får ni se hvad han gäller.

Nu detta *motstånd*, denna *motsägelse*, de tålas föga eller intet i våra sällskapliga samtal, och derföre äro dessa samtal så kärfva, så döfvande, så liflösa, att de oemotståndligen locka till ledsnad och sömn, äckel och vanda; att man blir af dem icke allenast
 icke

icke klok, utan fast mera större tok, än man möjligtvis kunde vara, innan man kom derin.

Jag känner några människor af detta toleranta slag, som det i sanning är pengar värdt att — att slippa sällskapa med. Deras manér är detta kattjamande: "Skulle det verkligen vara så? — Jag skulle nog tro, att — Ödmjuka tjenare! är det på det sättet, så — Är det verkligen er mening, att det så förhåller sig — ja — jag tillstår, att det också är min — —" Och kommer nu en tredje, som råkar hafva ännu en annan mening i samma ämne; straxt är samme smilande journalist färdig, att äfven slå sig till den nes parti. Jag har sjelf sett dem, som suttit emellan två tvistande partier, och ganska kallt hållit med båda.

Jag tillstår, att i detta jamande manér ligger något högst föraktligt, och så litet hörande till *anständigheten*, som möjligt är.

Ty det *anstår* ingen människa, att på tre minuter hafva tre meningar om samma sak.

Hvad

Hvad gör det? frågar ni. Låt honom prata, man kan ju tänka hvad man vill, fast man gör mine att hålla med? —

Jo, det gör så mycket, att få vettet och den myndiga okunnigheten kunna prata bort det högsta och viktigaste, om annars något sådant är i fråga, till följe af denna eder toleranta dåsighetsprincip. Och detta — "Göra mine att hålla med" — det är just jemt så ärligt och anständigt, som följande sinnrika svar af en tjuf: Jag stal bort den saken, emedan den var ägaren till ingen nytta.

Men när nu vår sällskapston är så förstämmd af lutter stämning; när ömsesidig småhet och tyngd nödvändigt måste förqväfva oss; må vi icke hjälpa oss ur dödslifvet bäst vi kunna, taga den enda utväg som är öfrig, — nemligen SPELA? Ja, just Spela! hvilket icke är så fördömligt, som man skriker, ty ett lifligt kortspel är åtminstone något lifligt. Bruket deraf bevisar just, att vi ej äro nöjde med detta tomma, torra, smilande samtaljoller:

ler: och i spel går det icke så zirligt tillväga, der har åtminstone hvar och en sin egen mening, och tar sig sin egen frihet på eget äfventyr, hvilket de öfrige äro långt ifrån att klandra såsom oanständigt. Ja, jag rekommenderar Spel, såsom något högst förträffligt för dem, hvilkas fantasi och tankekraft aldrig äro i någon spänning, utom vid spelbordet.

6. K A P.

M o d e r.

”Det passar sig icke nu! Detta mode är redan årsgammalt, och kan ej anständigtvis nyttjas mera.” — Hvad bevisa dessa termer, annat än: I dag är jag jemt ett år galnare, än denna dagen i fjol? Och denna modernas princip: Hvad fordom var fult, är nu vackert, och tvertom — Är den icke just jemt så klok, som följande skulle vara:

ra:

ra: Den der mannen stjal, och blir hängd: men den der andre mannen stjal, och blir ärad?

Som man ser af Fransyska tidningar och Svenska öfversättningar, skryta Fransoserne ännu (1814) deraf, att de gifva modereglor åt den öfriga verlden. Likaså försäkrade mig en gång en Modkrämare ganska förtroligt, att hans yrke vore det vigtigaste i samhället. — Det är barbariskt, tänker jag, att afundas menniskor, som kunna vara stolta öfver så litet; således vill jag hvarken anmärka något mot det ena eller andra, ehuru det skulle sannerligen tyckas, att franske journalisterne nu hade annat att göra, än smickra modkrämarna. Men modet lär ligga i blodet, och kärlet behåller den smak det fått, huru man ock söker rensa det.

Emot modesjukan är så mycket sagdt, af ingen annan förtjenst, än den af modern platthet. Derfore har ock, i trots af alla anmärkningar, farsoten sin hela fart, moderegeringen sitt hela, stora, despotiska välde. Det är dermed,

med, som med immoraliteten; ju mera moralpredikanterne ökas, ju mera har den stigit. I anledning hvaraf en ganska djupsinnig man sade mig en gång; Låt den man stiga! den kan liksom allt annat, hämmas när man vill, med *författningar*: och endast vs finge en, som ålade människorna att vara dygdiga, vid vite af tio plåtar eller mera, efter omständigheterna; så skulle ni få se, att allt blefve hjälpt.

— Ja, svarade jag: men besinna er, om icke kroppstraff skulle hafva bättre effekt än böter, och sätt er sedan ner, att uppställa denna eder förträffliga princip i vanvett, riktigt proportionsvis afvägandes dygden mot sin plåt eller släng, så att man en gång kan komma ifrån det der eviga bråket, huru världens moralitet skall förbättras genom *uppföstran*, böcker och *exempel*. Ni skall kanske skörda mycken fånig ära för ert projekt, som på denna liberala tid icke torde sakna anhängare.

— Jag återgår till mitt ämne.

Det är då icke den gamla utslitna slendrianen, om modernas narraktighet,
som

som skulle kunna verka något emot dem, enligt vår erfarenhet tills dato. Det är alldeles detsamma, som jag i förra Kap. sade böra och skola verka emot den falska blygsamheten. Men man kan dock tills vidare försöka det yttersta: och huru omöjligt det ser ut, skall jag i få ord gifva dem en så kraftig stöt, och säga något så nytt och oväntadt i detta ämne, att mode-historiografen och mode-krämaren skola alldeles förvånas och icke veta hvar de äro hemma. Gif akt!

”Mode-sjukan, Mode-raseriet, äro nu
 ”så gamla, att de äro lastgamla; det som
 ”är så gammalt, det är ju urmodigt;
 ”det som är urmodigt, det bör bortläg-
 ”gas; Ergo — böra mode-sjukan och
 ”mode-raseriet bortläggas, och vi alle
 ”antaga en ny mode-lag, som är na-
 ”turens enkelhet, hvilken säger så
 ”här: Den dräkt, som passade mig i
 ”fjol, den passar mig i år, och nästa
 ”år, och följande året, och allt fram-
 ”gent, så länge jag lefver i samma
 ”klimat.

Se der, huru man på en gång, i riktigt logisk slutföljd, kan blifva — klok och modern, om man vill. Hvilket är just det excellenta i min slutkonst, att deraf följer något rätt nytt, stort, och tillika lockande.

Eller är någon ting vackrare än detta: Nu skall det blifva ett alldeles nytt *mode*, att få sitt *förstånd* igen?

Mode och *förstånd* äro ju annars två ord, som icke kunna förlikas, så länge moderna stå på en så föränderlig fot som nu. Att hvart år ombyta form och färg i klädedrägt, är ju oemotsägligt en danviksyrsel. Och man vill väl ej inbilla mig, att det finnes *förstånd* i sjudubbla kragar, seglande hattar, berynkade ryggar, bebyxade flicksnärtor, och dessa tusende andra uppfinningar, lika ledsamma att se, som att uppräknas? Men hvad som ej finnes *förstånd* i, det passar icke heller, det är icke heller anständigt.

Det ena året skall klädningen gå upp på smalbenet, det andra åter skall hon släpa; det ena året skall barmen strängt beslöjas, det andra skall
han

han vara bar! Säg mig nu: Hvad annat följer af allt detta, än — mer eller mindre smuts och förkylning?

”Men — det är just nu högsta modet — det brukas nu” — — Känner man icke huru, vid detta svar, rötmanan, i all sin förryckande glans, stiger upp bakom öronen?

Högst förundransvärdt är det dock, att ingen hittills funnit, hvad min nyss gjorda slutkonst upptäckt, att man med all denna bjefs och ståt, med alla dessa luftiga påfund, med alla dessa föränderliga bruk och moder, verkligen är hvad man ej vill vara, nemligen högst *urmodig*, emedan allt detta modraseri är långa tider gammalt och *utslitet*. Men sådant kallar jag, att riktigt studera sin sak baklänges.

Och följaktligen har man, än en gång sagdt, ingen, platt ingen annan utväg till något nytt mode, än att återgå till den enkla naturen. — Hvad Naturen likväl skall blifva bra surprenerad, när detta nya mode kommer i svang!

Med

Med Naturen menar jag ej här de gamles styfkjortlar, uppsatta mössor, höga klackar och ofantliga pocher. Utan dermed förstår jag en klädsel, som ej vanställer människokroppen, hvilket denna deras påhelsesningsmetod gjorde lika mycket, som våra långa, upp på axelbladen gående kjortlar, och dessa ytterst infama rynkor derofvanföre, hvilket tillsammans är lika infam synd mot en väl bildad qvinnorygg, ty hela människan får utseende af en stock. Axlar, lif, rygg och alltsammans är hopsmält i ett, och man vet icke reda på något. Sedan de skadliga snörlifven utdömdes, fann man upp denna andra ytterlighet. Men nu borde man ock till tjenlig upplysning insy små artiga skyltar på behöriga ställen, hvarest stode att läsa: *Här börjas ryggen — Här är det veka lifvet — Här är höften, o. s. v.*

Men allt har sina undantag, och dessa kunna omstörta all ordning, så att på slutet sjelfva undantaget blir ordning. Om man går i grund med saken, skall man finna, att det gifves åtskil-

åtskilliga moder för nöd skull. Ingen må fördömma dessa.

Till exempel: Damerna hade i förra tider blommor på kinderna; nu hafva de det ej. Men i brist deraf hafva de nu tidtals påfunnit det nödhjelpsmodet, att sätta blommor i hattarna. Huru barbariskt vore det ej, att klandra detta mode!

Nu, med förbigående af sådana nödhjelpsmoder, dem vi låta roligt och fritt passera, lär väl läsaren komma med mig öfverens, derom, att mode-sjuka och mode-raseri äro, såsom lastgamla och urmodiga, alldeles förkastliga. Att de äro positift skadliga, det vill jag bevisa i nästa

7. K A P.

Om Modernas skadliga inflytande på Populationen.

Så högviktigt detta ämne är, vet jag icke, att många hafva allvarligt höjt sin röst deri. Och det är illa.

Stor

Stor folkmängd är den största rikedom i en Stat, och den första, ädlaste, redbaraste. Detta inkast: "Vi hafva folk nog i Sverige; landet tål ej mer" — är dumt: ty jag vet ej af någon historia, att ett Samhälle cederat bonis för en för stor folkmängds skull.

Bland alla orsaker till en klen population, hvilka ej hit höra, äro *Moderna* icke den största, men icke heller den minsta. Nästan så många gamla ungarlar och gamla jungfrur här finnas, nästan så många äro bevisen för denna sanning.

Det heter: Hvem kan nu gifta sig i så dyra tider? Men man besinnar ej, att det är icke så mycket tidernas *dyrhet*, som fast mera tidernas galna *yp-piga ståt*, hvilken bör härföre stå till ansvar.

Emedlertid är frågan ganska naturlig sedan epidemien gripit så omkring sig, att den evigt skall blifva obotlig, till dess rätta kuren anbringas. Hvilken den är, det tordé jag i förbigående kunna gifva en vink om.

Den är — och han är den enda säkra — *De Storas och Högas EXEMPEL*. Ty hvad öfverflödsförordningar, förbud, och taxor och beskattningar hafva uträttat mot det onda; det hafva vi sett och dagligen se.

Saken är denna:

En fattig Hennes Nåd köper, Gud vet för hvad, det högst moderna och nya vid hvarje ny mode-förändring. En rik Köpmansfru tänker: Jag, jag kan betala Hennes Nåds grånlat och hela Hennes Nåd tie gånger; hon köper också, merendels dyrbarare än den förra. En fattig Embetsmansfru säger: min man har dock rang och värdighet i staten framför köpmannen; skulle jag vara sämre än hans hustru? Och mannen måste förnöja henne, ske huru det kan. Handtverkarfrun ser allt detta och tänker: Hvad behöfver jag se ut som en lolla? Mannen arbetar af alla krafter, och köper. En rik slösare tänker ingenting: men han köper på sig sjelf och sin mätress allt hvad köpas kan. Och sålunda rasar modets furie genom alla grader, alla åldrar,
utan

utan bett och betsel. Den som ej är på modet, han är en stackare, ett får, en tölps: man begapar honom som ett underligt djur, och undviker honom helst. Han märker det, han lågar af harm: och harm gör helvite — Han köper slutligen med.

Detta allt går nu sin stolta, svasande gång, så att det står herrliga till. Den som blott ser det, och icke mera vet, han säger, att det är storståteligt, och han har så rätt han kan.

Men — Men — midt ibland denna brokiga sipp-tyll-gaz-siden-spets-frasande mängden befinner sig ock en annan mängd, som, derföre att den icke är och kan, eller har nog mod att icke vilja vara så fullt på modet, gör mindre väsen af sig, men utgöres dock, detta oakadt, af godt och hederligt folk. Der går mången, mången, frisk och sund, driftig och liflig man ensam, och lågar af ädel harm, att han så skall gå. Han spritter till, och ropar: "Nej! jag trotsar det dyra lysande eländet, gifter mig, ty dertill är jag bestämd, och lefver ett stilla
lyck-

lyckligt lif: hvad angår det andra?" Men knappt kommer han utom sin dörr, knappt kommer han in i ett sällskap, förr än lust och hopp förgå honom vid åsynen af alla dessa galenskaper, som höra till modet. Knappt får jag en hustru på min tarfliga proposition, tänker han, och om jag får henne; hvad skola Tanter, Kusiner, Onklar och all den bråten säga, om jag ej mäktar hålla henne ny och modern vid hvart väderskifte? — Han går der ensam, och kunde dock blifva fader för flera barn! — Samhällets förlust ersättes icke af barnhusen.

Detta sätt att tänka, invänder ni, är svagt och fördomsfullt; den starke vågar derpå löst och gifter sig.

Ja! Men huru *mången* träffar ni, som äger denna styrka? Och ibland *tokar* — huru *mycken* styrka fordras det icke, huru mycket vågadt är det icke, att vara någonting så stötande, så kontrasterande, så brottsligt nästan, som *klok*?

Då nu denna tidens menniskor, som vi ty värr se, hafva så liten styrka

ka och äro så håla i småhet och svaghet, att de deri kunna täfla med alla tidsåldrar; hvad är att göra? — Att säga huru det står till, hvad det verkar, och huru det onda kan botas.
Dixi et salvavi animam meam.

”Men — utropar någon mild känslsam varelse — hela modekrämareklassen skulle genom edra modeomskapningar blifva brödlös!” —

Ja, det vore ju förskräckligt illa, om en hop menniskor nödgades gripa sig an med något viktigare näringsfång, och försaka den dumma äran att lefva af andras dårskap?

Hvad sägen J om den saken, mina vänner?

8. K A P.

D a n s och G å n g.

Det är visst, att så mycket Naturen arbetat derpå att i vår växt, våra rörelser och hela vårt väsende lägga höghet

het och majestät; så mycket arbeta vi på, att parodiera oss och hela naturen.

Ett af Två: Antingen äro vi klo-
kare, än Han, som gjorde oss, eller
ock är ingenting som mera förnärmar
den stora Mästarens konst, än detta:
Vi måste lära oss dansa, för att få skick
på kroppen. Likasom vår Herre icke
skulle gjort oss fullfärdiga, utan en sådan
pickelhäring som en dansmästare, måste
fullkomna Hans verk!

Ja, det synes väl, att detta skick
på kroppen, detta tvungna, stela och
fånigt stolta, som vi kalle *manér*, i
gång och åthäfvor, icke är Guds skick,
utan en skapande fuskares. Hvarföre
ock dansskolor äro förträffliga inrätt-
ningar att dana förträffliga *narrar efter*
takt.

De gamle hade ock dans, och dan-
sen, i och för sig sjelf betraktad, är
det lifligaste, skönaste uttryck af en
sann och liflig glädje. Men deras dans
bestod ej i dessa konstigt gudomliga
bocksprång, som vi kalla *contradansar*,
eller i dessa slinkande snedsprång, som
vi kalla *anglaiser*.

Träd

Träd in i en danssal. Hvad ser ni? Åtta, sexton, eller flera menniskor, som än hoppa rätt upp, än rusa emot hvarandra, än vända hvarandra ryggen, än dansa några valstakter, och så återigen hoppa och rusa. Eller ock ser ni en lång rad, inom hvilken somlige springa uppföre och nedföre på sned, under det de öfrige stå stilla. Allesammans hafvandes sträng uppmärksamhet på sig sjelfva, att allt måtte gå afmätt och ordentligt till. Är detta dans? Är detta lust och fröjd, glädje och liflighet? Eller hafva alla dessa upptåg något företräde i anständighet framför de fria, naturliga, jublande svängningarna i en småländsk lekstuga? Ja, om anständigheten kan mätas med cirkel, och räknas ut på fingrarna. Jag har ock hört mången fin Stockholmsdame tillstå mellan fyra ögon — ty offentligt skulle det ej passa sig — att hon långt heldre skulle dansa en rätt stojande bondpålska, i hvilken råder naturens hela lif och frihet, än tillbringa en half natt i detta aritmetiska tvång.

De

De gamles ärbara, saligt tråkiga menuett är jag för ingen del kär uti, och önskar den således ej tillbaka igen. Detta snäckskridande dansmanér är en ytterlighet af motsatt slag, när det jemföres med nuvarande bruket. Dock är deri något mera förstånd och visserligen mera smak, att jag må nyttja detta mångsidiga ord. Jag ser ännu gerna gammalt folk dansa menuett: men med ungdomen är ej förenligt, att röra sig i detta långsamma, loverande manér.

Deremot, den i nyare tider uppfunna valsen tar jag det största parti för. Den är ganska skön, och mindre yrande än den sköna pålskan, med hvilken den står i släkt. En liflig vals, väl och lagom fort dansad i ett lätt och gladt rum, efter en god musik, är för mina sinnen en tjusande högtid.

Men såsom nästan ingenting får passera i sin okonstlade enkelhet, så har man ock förfuskat och parodierat denna dans-art till en vild flängvals,

vals, som är hvarken vals eller något annat dans-sätt, utan ett ytterligt ke-sande larm, ofta lika vådligt, som odrägligt för ögon och öron.

Emedan det visserligen är en möjlighet, att man med denna flängvals kan äfventyra armar och ben, så har man haft någorlunda rätt i, att skriva deremot. Men allt hvad man an-nars för några år tillbaka ifrade mot valsen, såsom *oanständig, omoralisk och farlig för helsan*, det förtjenar här ej någon vederläggning.

9. K A P.

Umgångstonen på Promenader och på Fältet.

Detta kapitel gäller ensamt för Stock-holm, och nästan för alla dess folk-klasser. Skulle någon annan större småstad kunna lämpa något på sig, så må det ock fritt ske. Jag tager ej den saken så noga.

Den naturliga frihet och liflighet i umgänge, för hvilken jag i hela denna bok ifrar, har väl ock, Gud bättre! mycket aftagit i landsorterna, men ingenstädes till den grad som i och omkring Stockholm. Får exemplet verka mera, än det gjort, så att man allt mer och mer blir gripen af den falska zirlighets- och anständighets-andan, så skola allt lif och all fröjd, all lust och gamman äfven der utslockna, och hela massan slutligen blifva död och kall, stel och liknöjd, slapp och oduglig.

Ty der icke är lif och anda, frihet och lustighet; der är hvarken kraft eller mod till något märkligen godt, stort och herrligt. Den som ålägger sig det barbariska tvång, att skratta och skämta, glädjas och gantas, efter en viss *takt*, och som det *passar* sig; den är i sin slafsinnighet lika färdig att bindas till hvad som helst; han är aldrig *sig sjelf*, utan alltjemt den figur, hvartill omständigheter, tillfälle och konjunktur vilja hafva honom. Hvilket mekaniska väsende icke anstår

en

en fri menniska under fria menckliga lagar och ordningar. Dessa lagar och ordningar skola vi vara undergifne, på det den stora allmänna samfundsordningen må vidmakthållas i all sin imponerande styrka, till trots för alla som skulle få lust att försöka störa den. Och alla gamla heligabruk och sedvanor i sammanlefnaden, de der icke förnedra och förtråka oss, skola vi ock lyda, till bibehållande af det goda förstånd och den visa oförarglighet, som böra råda menniskor emellan. Men denna pena och ängsliga takt, denna tvingande beräkning i ord, gång, blickar och ställningar, hvilket allt är lika stort våld på naturen, som det i sig sjelft är smått; sådant skola vi, om läsaren vill, förklara evig olydnad och fiendskap.

Vi promenera ut ur dessa tilltäppa stenklyftor, från dessa trånga förpestade gator, för att skingra våra ekonomiska lynnen, för att hämta frisk luft och gladt mod, för att andas fritt och rent; är det icke så? — Nå väl! Vi lemna då qualmet bakom oss, vi
gå

gå nu under det blåa ofantliga himlataket, inandas blommornas doft, känna oss tusen gånger lättare på den vexande gröna mattan, än på våra målade golf. Huru är det möjligt, att vi här kunna gå tvungne och fjettrade, som i en likprocession? Jag frågar *Huru?* ty att det är möjligt, det har jag så ofta sett.

I dessa promenerande skaror allestädes omkring staden, är allt så tyst och uppmärksamt, så stelt och liflöst, så *odrägligt* ordentligt, som en dödsande skulle hafva farit in i hela den hvimlande mängden. Hvilken kontrast mot det kringliggande landskapet, hvarest allt fröjdas och lefver sitt fria jublande lif! Vädrets fläkt, löfvens susning, fåglarnas musik, den rinnande bäcken, och alla otaliga insekters surrande och hvinnande dans — ja sjelfva våra små söta knähundars korsade språng — allt uppmanar oss till frihet och liflighet! men vi gå der ängsligt försiktiga, som vi skulle spassera på ägg! Den första Maji, vår stora folkfest, är nu icke mera hvad den fordom var. Dess lif-

li-

liga sorl har aftagit år från år, och den sista var i synnerhet högst ofestlig och tråkig.

Säg icke, att tidens stigande dyrhet och deraf följande hushållsbekymmer äro orsaken till detta liflösa lif. Nej! den är icke någon annan, än vår falska goda ton, vår förnäma anständighet. Ty det heter straxt, när något lifligt hufvud vill bryta ut: "Det passar sig ej! Man skall vara anständig!" Sitta några personer i gröngräset, och hafva en liflig upptågsmakare med sig, som ej kan tvingas inom denna anständighets fjettrar; då äro de andre i verkligt qual, och stirra uppmärksamt omkring sig, huruvida någon ser dem eller ej. Äro de visse, att ingen ser dem; då låta de honom väl drifva sitt lustiga spel, men alltid gör någon af Sällskapet den anmärkningen, som de alla medhålla: "Det är en lycka, att ingen ser oss!" — Ja, men en lycka, lika lumpen, som en sådan anmärkning.

O J anständige dårar! J ären då så långt komne i eder dårskap, att
fröjd

fröjd och gamman, löje och munterhet äro för eder en olycka? J fördomsfrie, förståndige, bildade menniskor! J ären dock sådane virtuoser i vidskepelse och oförstånd?

Jag är sträng emot eder, men jag kan ej hjälpa det, ty j ären ju alltför enfaldige. Och aldrabesattast är, att j sjelfve ofta sen och anmärken eder svaghet, såsom vanprydande och förställande, men icke dess mindre envist fortfaren deri. Ty j sägen: "Man måste rätta sig efter allmänna bruket, fast det är tråkigt och dumt." Men kära hjertans godt folk! Denna lefnadsregel bär ju ända åt häckelfjäll! *Rätta sig efter det tråkiga och dumma!* är det *anständighet?* Är det *god ton?* är det *förstånd?*

10. K A P.

H v a r j e h a n d a.

Det *löjlige* i vår anständighet och goda ton är deras minsta fel, ehuru till
sin

sin natur förfärligt stort. Ett större fel är det *falska* deri, såsom afgjort skadligt. Utom detta, skulle ämnet ej förtjena någon större uppmärksamhet. Sanning och uppriktighet hafva så alldeles derigenom försvunnit ur umgänget, att de nästan anses förhatliga, äfven de bästa vänner emellan. Och der ej dessa tålas, der man för höflighets skull måste öfverse med både bjelkar och grand i sina bröders ögon; der skola felen rasa vildt upp till öfverdåd. Vår egoism, vår kallsinnighet, hafva, näst egennyttans moral, sin stora orsak i falsk anständighet. Alle äro höflige, förekommande, artige mot hyarandra: men ingen frågar efter den andra vidare, om han står eller faller.

De förnäma måga ej på sig lämpa allt hvad i denna bok är sagdt mot den fina världens manér. Den goda tonen kallas visserligen de förnämjas ton, och passerar för att vara imiterad efter dem: men i allmänhet har den klassen ett mindre tvunget umgängessätt, och mycket mera frihet
och

och liflighet råder bland dem, än bland de öfriga. De må dessutom hafva sin ton för sig: ty om den är tadelvärd, så är det likväl aldraynkeligast, att se oförnämt folk bära sig förnämt åt; att till och med se folk, som aldrig har fått minsta begrep om belefvenhet, hvars uppfostran varit högst vårdslösad eller alldeles ingen, och som derjemte saknar allt slags anlag, sätta på sig förnäma fasoner, förnäm gång, förnäma ryckningar och affektera ett förnämt språk.

Ty den okunnighet, som är dessa menniskor *naturlig*, och med hvilken de, i sin lilla krets förnöjde, kunna vara ganska goda och aktningsvärda, sticker så förtvifladt af emot den dem *onaturliga* antagna finheten. Derföre händer ock som oftast, att en sådan person glömmet sig, faller ur rollen, och ställer fram sin råa ohyfsade sida på en gång till allmänt begabb. Och detta är icke mindre föraktligt, än löjligt. Emedan, fastän det är illa, att en *fåne vill göra sig slug,*

slug, så är det likväl rasande illa, när han förlorar concepterna.

Jag känner mycket sådant folk, godt och beskedligt, ja oförvitligt, så långt detta möjligt är, men som i frågan om god ton icke vet huru det eller det skall vara, utan tonar på en zinka-dus. Men äkta narrar, som så tona med anspråk, känner jag ännu flera. Jag kunde gifva begge slagen denna lilla lärdom:

Efter man då ändteligen skall tona, så kunde man vackert hålla sig på sin naturliga grofva bass-sträng, och låta bli att illa rusa opp i en fingnisslande applikation, äfventyrandes, att i en hastig vändning tappa både takt och stråke.

Hvad man är, borde man synas. *Du skall icke ljuga*, heter det. Men taga vi icke ordentliga lektioner i klar förställning? Huru mycken sanning ligger väl i våra sällskapsartigheter, komplimenter och försäkringar? Vi äro allas ödmjuka tjenare, och för huru många göra vi ett oegennyttigt steg? Besinnen då, mine läsare, huru långt
verl-

verlden är kommen i *fin* ondska, i gyllene skrymteri, när otaliga människors lif ifrån vaggan till grafven är en — lifslöfvande lögn. Ja man kan icke en gång vid tusende tillfällen, utan att handla högst oklokt, komma denna Guds och Förståndets heliga lag närmare, än så här: Hvad man är, det bör man, så vidt möjligt, synas. Det vill säga: man bör i sitt uppförande ljuga så *litet* man kan: ty ljuga *något*, det måste man.

Auständighet, har jag sagt, är det som *anstår*. Och hvad är väl *god ton*? Det kan hvarje liten musikus lära oss. En *god ton*, säger han, det är en *klar, ren och riktig ton, hoc est — sann*. All annan ton, i större eller mindre composition eller instrument, den må för öfrigt vara aldrig så *fin, hög, stark, bombastisk och imponerande*, är *elak, oriktig, falsk*. Nu frågar jag, i sammanhang med allt det föregående: Huru kan den *fina* verdens sällskaps- och umgänges-skick kallas *god ton*?

Man skall beskylla mig, att i denna bok

bok hafva sagt för litet. Jag har ej talt om Ordnar och Pensions-spektakler, i hvilka sednare det skall vara mycket brukligt, att de unga Demoi-sellerna spela karl-roller, emedan — det ej skulle passa sig, att karlar deltaga i dessa öfningar. Såsom detta enskilta icke så hufvudsakligen hör till ämnet, hvilket är allmänt, vill jag uppskjuta mina tankar derom. Det kunde ock förtjena en särskilt af-handling, lika lång som denna.

Tusende andra saker har jag ock med flit förbigått, emedan de äro så små. Den som läser det sagda, reflek-terar när han ser sig omkring, och tar sitt förstånd till fånga, han finner dem, utan min åtgärd. Att i detta ämne genomgå de minsta detaljer, det skulle blifva lika ledsamt, som att läsa en sådan pedagogik.

Men beskyllningen, att hafva sagt för mycket, att hafva talat i för hög ton, på ett för starkt språk, den tål jag, och — tiden till ringa pris, — den fagnar mig högeligen. Jag kän-ner ganska väl den *anständighet i skrif-sätt,*

sätt, som bjuder att författaren alltjemt skall gissa och tveka och fråga: om han så får säga — om han så vågar uttrycka sig; som bjuder honom alltid tala med sina läsares gunstiga tillåtelse, o. s. v. Ty författaren måste efter deras princip anse, eller åtminstone låtsas sig vara mycket dummare än läsaren, hvilken då af ren barmhertighet, af en motsvarande belevvenhet, skall genomtråka hans bok. Jag har alltid fått dåligt begrepp om författare, som tala i denna stil, med beständigt upprepadt yttrande om mistroende till sin förmåga: och all denna höflighet är osann: ty just sjelfva deras skrifter bevisa, att de hafva fullt förtroende dertill, emedan ingen lär säga och trycka något, det han sjelf vet vara alldeles odugligt.

Beskyllningen att vara för stark, för hög, är alltid bättre, än den att vara för svag och för låg. Och hvarken för starka eller för höga färger har jag om anständigheten och goda tonen nyttjat, utan just sökt och användt de mest träffande, sanna och lifliga,

liga, på det de måtte lifligt falla i ögonen och hafva kraftig effekt. — Hvilket bör vara ändamålet med all målning och all skrift.

11. K A P.

Verkelig Anständighet och Oanständighet.

På det denna bok ej må missbrukas till bröstvärn för illa uppfostrade, råa eller egensinniga menniskor, som antingen icke veta iakttaga, eller med uppsåtförkasta vissa umgängesreglor, ja, som göra sig en högtid af att förklara dem för pedanteri, och på det man ej må tro (enl. 1. Kap.), att jag vill göra oss till vildar; så skall jag till slut gifva några kännemärken på verkelig Anständighet och Oanständighet. Och sådant, utan att motsäga mig, eller tagga ett ord tillbaka af hvad jag förut sagt. Men här stöter jag visserligen på

på mycket, som kan synas alltför smått.

Naturens sanna belefvenhet, verklig anständighet i umgänge, det är, oberäknadt motsatsen af det ofvan framställda falska umgängessätt, ätt, så långt jag det kan, utan förnedring och fånigt gyckel, samsas med menniskor, och unna hvarjom och enom sin lilla fröjd, sin lilla svaghet, sitt lilla tycke i fred och ro. Ty då allt detta, hvarmed han kan vara högst lycklig och nöjd, icke förolämpar eller skadar mig, honom sjelf, eller andra; så har jag ingen rätt att upphäfva mig deremot, att våldföra hans egendom. Jag känner de beskedligaste personer, menskligt dumma och inskränkta, men derjente innerligt fromma och goda, som icke för allt i verlden kunna göra en mask emot, som framlefva sin värld tyst och stilla. Nu — hvad angår mig deras inskränkta förstånd? Jo, jag bör upplysa dem, om jag kan, men icke förhäfva mig öfver dem. Göra hvarjom och enom rätt, det är en stor och gudomlig regel.

Men

Men det *anspråksfulla* oförståndet, som vill imponera, och slår an en stark ton, för att dölja sin uselhet — det är äkta oanständighet, som det anstår mig att qväsa, så långt jag förmår, eller undvika, eller på hvad värdigt sätt som helst söka klippa vingarna af.

Då det i sällskap är falsk och låg anständighet, att gyckla och smila, skamligt smickrande buga och krypa, hålla med alla och allt, utan afseende på godt eller ondt, rätt eller gallet; så är det dock icke mindre oanständigt, att aldrig kunna försaka sin egen kära mening, aldrig lägga band på sin egen lilla personlighet, att beständigt med yttersta förmåga störa den allmänna friden, tadla och häckla, blott för att komma split å bane. Ty *motstånd* och *motsägelse* äro icke till för krigets, utan för fridens befrämjande. Kritik måste föda klokhet och lugn, icke galenskap och bitterhet. Raseri och hand i strupe *bevisa* ingen ting mer, än att ni galnas eller vredgas.

Så

Så rätt det är, att människor, som pläga umgänge med hvarandra, som äro eller kallas hvarandras vänner, böra fördraga mer af hvarann, än obekant folk sins emellan; så sant är det ock, att de böra noga vakta sig, att fordra för mycket öfverseende, för mycken skonsamhet. Ty annars löper den goda samsjan lätt fara att undergrävas. Jag skulle här kunna gifva vidlyftiga lexor för smått folk med stor inbillning, om dessa tusende små vänskapsfulla uppriktiga oarter, hvarmed man kan qvälja sina närmaste vänner i största välmening. Men man bör förstå mig, utan att jag behöfver tala i det friherrliga Kniggiska manéret.

Månget äktenskap har blifvit olyckligt för underlåtenheten af dessa små, men viktiga prof af anständig ordning, af aktning för hvarandra, af en viss finhet, ända in i det hemligaste. Man och hustru böra ej tänka: "det är likgilltigt, huru vi bete oss mot hvarann." Ty om enderas förhållande är olidligt för dem, som sällan se det;

det; hvad skall det då ej blifva för makan, som ser det beständigt, som ser allt, då andra blott se litet deraf? — En annan sak är, om de ömsesidigt fördraga hvarändras uppförande, om mannen tål, att hustrun tuktar, åsidosätter, förolämpar honom, om de begge trifvas förträffligt väl med sin obelefvethet; då må andra människor låta sig behaga så mycket de kunna, och föröfrigt låta dervid bero.

Men nog af dessa föreskrifter, dem hvarje passabel mor borde kunna gifva sin kära dotter, och hvilka äro mycket nödvändigare, än dans, fransyska, geografi, historia, samt allt detta vackra lappri, som kallas talanger och partier.

Det gifves ganska visst en *konst att behaga*, och man felar mycket, om man tror sig icke behöfva dess kändedom. Men hon består lika litet i rå naturlighet, som i hal och gycklande onaturlighet, hvaraf synes, att det rätta består i den gyllene måttan, i det enda lilla ordet *Lagom*. Nu, sådan världen är, att riktigt förstå

denna konst, det är icke mindre konstigt, än att i ro få utöfva den.

Ty likasom hvarje fågel sjunger efter sin näbb, så har nästan hvarje sällskap, hvarje familj, hvart och ett litet kotteri, sina plägseder, sitt sätt och manér, som i större eller mindre nuancer skilja sig från andras. Men när nu åter flera af dessa familjer, sällskaper, kotterier, komma tillsammans, och utgöra ett enda stort sällskap; då har detta stora sällskap allmänna plägseder, allmänna bruk, som skilja sig mer eller mindre från hvart och ett enskilt sällskaps enskilda bruk. Och nu, att besitta ett så stort sällskaps-förstånd, att man först i hvart och ett särskilt, sedermera i hvart och ett allmänt sällskap blir ansedd för en intressant, förträfflig sällskapsmänniska; dertill fordras, i det skick goda tonen nu befinnes, antingen att vara — en stor narr, eller — ett stort under.

Att vara det förra, är i sanning styggt och föraktligt; att vara det sednare, är högst sällsynt, eller omöjligt.

Hvad

Hvad parti skall man då taga? Hvari består då den sanna stora *konsten att behaga*? — Jag kan hafva den äran, att säga mina läsare det. Men man glömme ej, att hvad här gäller för en, det gäller för alla; och följaktligen, när alla lära sig denna konst, och utöfva den, så är utöfningen ganska lätt för den enskilte. Se här:

Uppoffra sin personlighet för den allmänna sämjan, dock icke så, att man förnedrar sig; tala fritt och uppriktigt hvad man tänker, dock icke förr, än man verkligen tänkt, (såsom somlige för sed hafva); röra sig fritt och lifligt i sin egen naturliga takt, dock icke så, att man trampar andra på hälarna; söka alla anledningar, att göra sig människor förbundnen, att förnöja, sprida lif och glädje omkring sig, dock icke så, att man spelar en träl eller en apa; gifva hvar och en sin tillbörliga respekt, hvarken öfver eller under; — det är hela konsten, det är den sanna anständigheten, den goda, klara tonen i umgänge.

Att denna så enkla konst icke nu
kan

kan i sin naturliga enkelhet begagnas, det är icke mitt fel. Liksom jag icke heller rår därför, att om hon en gång vinner allmänlighet, någon, med strängt iakttagande af mina regler, ändock tilläfventyrs spelar en ganska slät figur. Denne må med sitt ringa pund göra hvad han kan, vara på sitt sätt oförvitlig, och icke anstränga sig öfver förmågan.

Men det blir alltid och allestädes den fina världens fel, att denna min förträffliga konst föraktas och åsidosättes.

12. K A P.

Allmän ordning.

Man påminne sig hvad jag i 9. Kapitlets början sagt om efterlefnad af borgerliga författningar, samt iakttagandet af alla gamla heliga bruk och sedvanor, till bibehållande af den sto-

ra allmänna samfundsordningen. Man anmärke ock, hvad både der och öfverallt i denna bok yrkas, nemligen Frihet och Liflighet, hvilka ej allenast stå tillsammans med allmän ordning, utan ock äro att räkna just ibland dess säkraste grundpelare, hvilket jag klarligen i detta Kapitel skall ådagalägga.

Ingen hatar högre än jag detta vildda støj, denna tygellösa trotsighet, detta sanslösa larm, som för icke lång tid tillbaka varit gängse i stora folksamlingar, synnerligen på stora marknader.

Hvilket allt nu har mycket aftagit och hvartill icke litet bränvinsinskränknigen är helsosam orsak. Så botar man vissa missbruk aldrabäst, utan att direkt anfälla dem, jag menar med polis- eller kronobetjening. Folket märker ej bandet, förrän det ej mera känner det. Ty huru litet man annars bekämpar allt slags gamla inrotade oseder med blott direkta och hals öfver hufvud löst på det onda

da gående författningar; det bevisar sakernas natur och all verdens historia, aldrafrämst Englands, om man tittar deri.

Jag säger, att man med polis- eller kronobetjening skulle ej kunnat uträtta, hvad bränvinsförfattningarne gjort i denna väg. De hafva riktigt angripit det onda i dess *upphof*, då det tvertom skulle hafva blifvit polisens svåra och gagnlösa bemödande, att möta det i dess fulla vilda *fart*. Det är naturligen lättare, att förekomma hästens skenande, än att mota honom i dess störtande lopp, då han i sin ursinnighet springer omkull allt hvad som är i vägen.

Men — och nu kommer jag till mitt ämne — man har kommit så långt i förvirrade begrepp om anständighet, ordning och så kallad sedlighet, att man i sin välmening till deras befordrande qväfver, åtminstone döfvar, friheten och lifligheten. Så botar man ett ondt med hälften värre. Ty det heter väl i mensklige-
gens

gens gång, att ondt skall med ondt fördrifvas: men detta onda som fördrifver måste försvinna sedan det uträttat sin sak, och det får ej stanna qvar i stället för det onda, som derigenom är fördrifvit. Annars är samma förhållande, som om en läkare kurerade en sjukdom med sådana medikamenter, af hvilka den sjuke finge en annan värre krankhet.

Nämnde förvirrade begrepp hafva till exempel de *Prester*, af hvilka jag har känt och känner många, för öfrigt ganska aktningsvärda män, som förbjuda sina sockneboer en hop oskyldiga nöjen, såsom dans och lekar, m. m., förmenandes, att sådant är icke blott ogudaktigt, utan äfven störande allmän ordning. Jag har sjelf bevistat de oskyldigaste gillen på landet, der man sagt sig högeligen frukta, att Herr Pastorn måtte få veta något derom, och jag har varit i församlingar, som så länge lefvat i detta förtrögnande tvång, att en fullkomlig liflöshet varit lynnet hos alla dess invånare, både yngre och äldre.

Det-

Detta är så illa, att det förtjenar en allvarsam uppmärksamhet, längre än detta Kapitel, som blott är en vink derom.

Jag åberopar ännu en gång det 2. och 9. Kapitlet, och tillägger följande anmärkningar, för att bevisa hvad jag sade i början af detta.

Allt *onaturligt* tvång föranleder till treskhet, äggar till motstånd och begär till *hemlig* frihet, för att ersätta den uppenbara: Och den så kallade "*bondhopen*," (som af anständige skribenter heldre kallas *menighet*), har i detta fall icke mindre slug uträkning, än vi andre. Ty man gifve akt, så skall man få se hvad jag sjelf erfarit, och hvad som är sakens natur, att just i dessa församlingar finnes icke större dygd och verklig sedlighet, men väl *mindre* än i andra, som njuta ett friare lif. Men ju mindre dygd och verklig sedlighet finnas, ju värre står det till med allmänna ordningen, som icke blott består i blind lydnad af fruktan för olydnadens straff, utan i liflig och rolig lydnad för en ordning
som

som *üliskas*. Och band och tvång dana väl en yttre ceremoni, men icke inre tillfridsställelse; hvadanden tvungne söker hålla sig skadeslös på andra håll, deraf annan oordning uppkommer, som icke är bättre, för det den drifves i tysthet. Således höra frihet och liflighet till den allmänna ordningens säkraste grundpelare, och *dernäst* — komma strafflagarne, som vaka öfver de verkliga brotten och missgärningarna.

Man tänke sig ett så orimligt samhälle, hvarest en polisbetjent i hvarje hus, en kronobetjent i hvarje by, vore tillsatte, att bevaka människorna, att hålla deras tal, löje, tårar, gång och bruk i en viss afmätt takt, inom vissa utstakade gränser. Man antage möjligheten deraf, att detta förhållande kunde räcka i fem år, eller femtio, om man vill; man genomtänke saken noga, och kan man sedan bevisa, att detta samhälle skulle efter fem eller femtio år blifva *bättre* genom en sådan bevakningsmetod; — då har jag orätt.

Gläd-

Glädje alstrar mod, och mod har lust och kraft med sig. Ju gladare ett folk kan vara, ju mäktigare är det. Saken är då, att på allt sätt befordra fri glädje och liflighet, men endast näpsa eller förekomma *sjelfsvåldiga* utbrott deraf.

Hvaremot denna anständiga tröghet och beräknade stelhet och stillhet alltid har alstrat och evigt skall alstra modlöshet och odogsenhet, samt blott vara ett gyllne täckelse för de *hemliga* oordningar och odygder, dem intet tvång kan förekomma och ingen missgerningsbalk straffa.

13. K a p.

F ö r s l a g.

Utan att nu på slutet komma smekandes efter med harfoten, kan jag dock med fägnad säga mina läsare, att denna tidens menniskor ej på långt när
 äro

äro så svåra som man tror. Har man blott litet mod, så kan man våga både med och mot dem. Detta gäller i allt, och äfven här.

Försök blott, att öfverträda deras anständighetslagar, och jag slår vad att det går an. Jag har sett några göra det, och jag har ofta sjelf gjort det med fördel, utan att man anmärkt något mera, än: Den der har sit eget hufvud! Ett evigt hat har jag svurit deras moder, deras öfverdrifna komplimenter, deras zirliga stelhet och stela zirlighet, och jag har ofta sagt dem det, lika uppriktigt som nu.

Men det bästa af allt och som skulle lifligast verka, vill jag här föreslå, och detta är — *Parodien*, som just här vore på sitt ställe. Ty parodiera det vackra, sköna och gudomliga, är skam, men parodiera det fula, rasvilla och fåniga, är tack och heder värdt. Dock emedan hela vår fina verld är en sådan skamlig parodi på det vackra, d. ä. det naturliga; ty skulle en parodi på denna parodi icke vara en i smått, utan just en lysande *dunderparodi*, ett äkta ge-

general-spektakel, t. e. inrättad på följande sätt:

Några lustiga hufvuden af båda könen, som hafva rang och ansende i staten, slå sig tillsammans och 1:0, klåda sig med all den möjliga brokiga grannlåt, som är tillgängelig, den ena olik den andra, samt minst fem gånger dagligen ombyta dräkter. Dessa fem dräkter nyttjas blott en dag, den följande anlägges nytt mode, omklädningen går i sin ordning. Tredje dagen åter nytt, och så fortfar det dag ifrån dag, i jemnt stigande, allt värre och värre. 2:0, Gör denna theatertrupp hvarje dag en promenad, till respektive allmänhetens nöje, samt delar sig mot aftonen på spridda håll i fina verdens societeter, den ena dagen hit, den andra dit. 3:0, Hvarest comedianerna äro, strödda eller tillsammans, skola de iakttaga en god ton i superlativaste grad, de skola nig-bocka, komplimentera, kyssas, tala, stå och dansa alldeles stormästerligt, de skola till hvarje dag uppfinna nya manér, komplimenter och fraser, allt enligt en scala, som jag skall kunna gifva dem, tilläggande hvar och en, hvad man pröfvar bäst tjenande. Och 4:0, hålla de på detta sätt ut jemnt en månad.

Jag vill våga hundrade mot ett, att denna lustiga comœdia, väl spelt, skulle göra sin goda verkan. *Tentare licet.*

Och härmed slutar jag min bok.

www.books2ebooks.eu